

hasonló. Kár, hogy csak utal egy korábbi tanulmányára és itt nem foglalkozik bővebben Ady és Reviczky viszonyával. Érdekes lenne irodalmunk e két izmos tehetségének egymásra tett hatását Vajthó avatott tollából olvasni. A szerző lelkében rengeteg gondolat, probléma ég Reviczkyről, sokkal több, mint amennyit tanulmányában el tudott helyezni. Bizonyára ez az oka annak, hogy dolgozata némely helyen, különösen a Schopenhauerről szóló fejezetben nem annyira célrátörő, mint szeretnők. Fájjaljuk, hogy Vajthó a keresztény Reviczky mellett elfeledkezett a katolikus Reviczkyről: a katolikus isten-élménynek költői lecsapódása újabb oldalról mutatta volna be a krisztusi emberszeretet legnagyobb magyar hirdetőjét. De azt bírálva is, amit kaptunk, kétségtelen, hogy Vajthó dolgozata becses és komoly nyeresége irodalomtörténetünknek.

BERCZIK ÁRPÁD.

Kenyeres Imre: Rejtelmes irodalom. Janovits István rajzaival. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 266 l. 8-r.

Kenyeres Imre könyve az irodalmi alapfogalmakkal ismerteti meg az olvasót: ifjúságot és felnőttet egyaránt. Tulajdonképpen az ifjúságot tartja szem előtt, azt az érettebb, minden szép iránt idegesen érzékeny ifjúságot, melynek még érdemes irodalomról és filozófiáról magyarul, élet és elmélet igazató összefüggéseiről beszélni, rámutatni az elfogadott és megkövesedett «poétikai» frázisok mögött meghúzódó tilkokra és «rejtelmek»-re. Innen a könyv ifjúságot is szem előtt tartó hangja, a fogalmi elhatárolásokban kifáradó, érdeklődést ébresztgető stílusélménye.

De ami jó ennek a «szinvonalas» ifjúságnak, jó az irodalomelmélet iránt érdeklődő nagyközönségnek is. A kiadó helyesen érezte ezt, közrebocsátván a könyvet a «felnőtteknek» is. Az irodalomtudomány pedig annyiban veszi hasznát ennek a fikciónak, hogy minden tekintetben szabatos, világos, frázismentes előadásban szemlélheti az irodalomesztétika alapvető kérdéseinek felvázolását és megoldását. A szerzőnek egyetlen alkalma sincs megbújni (nem is akar!) az elmélet jótékony homályában, mindent megmagyaráz, semmit sem vesz elintézettnak és kész megoldásnak, hanem messze kerülve az ilyenkor fenyegető szent és hitelesített általánosságokat, az átélt és fogalmilag tisztázott elvi kérdéseket az ifjúsági olvasmányból átmenti a tudomány területére.

Minden fogalmat megmagyaráz és tisztáz; megindulásul a lelki élet tényeit vázolja fel: rendszerének súlypontja a lélek, élményt és műalkotást ebben a keretben vizsgál meg. Fontosak az irodalmi élményre vonatkozó finom megfigyelései s az irodalmi élmény és kifejezés közti kapcsolatok elemzése. Nyelv, stílus, ritmus és rím egyaránt az irodalmi élménnyel való kapcsolatában nyer magyarázatot. A sok finom részlet közül csak épen példának emeljük ki a ritmus bonyolult problémájának világos és könnyed ábrázolását, továbbá a rím szerepének fejtegetését (jobb meghatározását a rím szerepének nem ismerjük, mint nála: «A rím a ritmus szövevényébe vonja az eltérő gondolat tartalmú részeket.»). A műfajok tárgyalásánál az időnek a szerepét sikerül meggyőzően a lírához, epikához és a regényhez kapcsolnia

hisszük, hogy ez a szempont a hagyományos műfaji elemzések után új lehetőségekre ad alkalmat. Az irodalomesztétikának értékes nyeresége lenne, ha maga a szerző dolgozná ki részletesen ezt az elvi megállapítását, bemutatva elméletének nyereségét a műfajok gyakorlati példáin: sikerülni fog neki, hiszen könyvének éppen egyik feltűnő érdeme, hogy a legkézenfekvőbb magyarázattal hozza közelünkbe a bonyolult fogalmakat. A műfaji problémák után az irodalmi élet elvi kérdéseit tárgyalja (az írói személyiség és a közönség fejlődésének végigkísérése nagyon érdekes!), majd a világirodalomra, népköltészetre, műfordításra és a nemzeti irodalomra vet egy-egy pillantást, minden részletet összhangba hozva előző megállapításaival; a műfordításra vonatkozó finom elemzése ebben a kérdésben nagyon figyelemreméltó.

Az irodalom iránti nemes hódolat jellemzi Kenyeres Imre könyvét; mindig a magas eszményekre tekint, innen választékos irodalomszemlélete: irodalomnak nyilvánvalóan csak a «magas» irodalmat tartja, ezért tiszteli annyira, ezért rajong érte. Olvasóit is ezeknek az eszményeknek a tiszteletére tanítja, ő maga szerényen a háttérbe vonul, hogy az alkotó és az alkotás álljon mindenfajta érdeklődés központjában.

HARASZTHY GYULA.

Mátrai László: Élmény és mű. Budapest, 1940. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 200 l. 8-r.

Az utóbbi időkben nem jelent meg könyv, mely az alkotás és az emberi lét kapcsolatait az élmény és mű tükrében szemléli. Aki ehhez a döntő kettősséghez nyúl, mint Kemény Zsigmond az *Élet és irodalom* című tanulmányában, már előre sejteti, hogy a szellem és lét alapvető kérdéseit igyekszik «kimenteni» az általánosítás és a gondolkodásbeli renyhesség posztványából. Éppen ezért Mátrai László vállalkozása már szándékában is elismerésre méltó.

Mátrai könyvének alapvető gondolata — s ez végigkíséri minden sorát — az, hogy a művészet nagy kérdései egyben emberi létünknek is legalapvetőbb problémái. Innen élmény (természetesen kulturális élmény, felfogásában az élmény fogalma szükségképpen együttjár a szellem fogalmával) és mű szembeállítására és egymásra vonatkoztatott vizsgálatára. Könyvének első részében az élményfogalom tisztázására törekszik, sorra veszi a pszichológiai és szellemtudományos élményfogalmat, a megértés fontos tudományos szerepét, az élmény heurisztikus értékét s a világnézet és típus összefüggésének kérdését, végül az élmény mű-mozzanataira mutat rá. E nagy filozófiai tanultságról tanuszkodó fejezet után a műalkotás magyarázatait veszi sorra. Kritikai szemlélete, megértő tehetősége itt bontakozik ki legteljesebben, éles szemmel fedezi fel a népszerű elméletek gyengéjét s kíméletlen logikával hajtja végre a már régóta szükséges tisztogató munkát. Az irodalomtudomány nagy haszonnal forgatja majd a könyv idevágó fejezeteit: az alkotás szociológiai magyarázatát, a zseni-hiedelem tanainak bírálatát, az alkotás pszichopatológiájával kapcsolatban a lángésznek és örületnek régen is, ma is divatos kérdéseit, végül a tipológia látásmódjainak összefoglaló bírálatát. Ebben a fejezetben a bírálat önálló tipológiává szélesedik s az élménynek és műnek kétféle